

HODOČAŠĆA U LURD, FATIMU I OSTALA EVROPSKA MARIJANSKA SVETIŠTA

Josip Ante SOLDO

Čuo je Ilija Biader-Kutlešić iz Jabuke kod Sinja i čitao o papi, Rimu i Majci Božjoj u Lurdu. Godine 1903. krenuo je, uz biskupsku preporuku, preko mora brodom a zatim pješice u Rim. Kako nije mogao vidjeti papu jer je papa Leon XIII. tada umirao, uputio se u Lurd. U blizini Toulousea umoran susretne na cesti još umornijeg Ličanina kojemu je mina izranila glavu. Jadnik, potražio je pomoć i u Lurdu, ali kako je nije dobio, vraćao se pomalo obeshrabren pješice kući. Iliju to nije smelo. Nastavio je put i s krunicom oko vrata ušao u Lurd, dosita se namolio i zadovoljan pješice do Marseillea, a odatle lađom kući. Dvije godine kasnije, 1905, ponovno je Ilija krenuo istim putem i istim načinom u Rim, poljubio ruku novom papi Piju X. i sav sretan pješice prema Lurdu. Ipak, zbog kiša se vratio kući. Taj zaljubljenik Marijin smogao je novaca i s prvim hrvatskim hodočašćem (1908.) stigao u Lurd gdje je molio „od srca Srcu”, a godine 1909. ponovno je otišao u Lurd.¹

Ilija Biader spojio je stare načine naših proštenara, njihovo naporno pješačenje do „svetih mjesta” uz kruh i vodu s modernim hodočašćenjem na kojima se suvremenim prevoznim sredstvima dolazi do svetišta. Isti je nutarnji sadržaj – put Bogu preko Marije – gonio seljaka Biadera da mjesecima pješači u Lurd, kao i kad je mirno promatrao kako pejzaži mimo njega nestaju...

Marijina poruka: „Želim da mi ovamo dolazi narod u procesijama...” izrečena je u Lurdu u vrijeme početaka brzih prometnih sredstava, prvenstveno gradnje željezničkih pruga. Vlakovi, a kasnije autobusi i avioni, omogućili su brža i udobnija putovanja i hodočasnicima. Oni su povećali broj hodočasnika, često obogatili sadržaj, ali je bitni cilj ostao isti – put k Bogu.

1 P. BAČIĆ, Četiri puta pješice u Lurd, Kršč. obitelj – Mostar 11/1910, br. 5, 85–87; br. 6, 108–110.

PRVA SKUPINA HODOČAŠĆA

1. Prvi oltar Gospi Lurdskoj podignut je u Hrvatskoj prije sto godina (1884.) u Nedelišću, a godinu kasnije njezin je kip postavljen na glavni oltar u Voćinu kod Virovitice. Širenju pobožnosti pomogle su knjižice H. Lasera, K. Milasa i osobito I. Horvata.² Počele su se graditi imitacije Masabjelske spilje oko kojih su se skupljali vjernici, oltari i postavljati kipovi po crkvama i kapelicama, u dvorištima vjerskih zavoda i po samostanskim vrtovima. Do godine 1905. štovanje Gospe Lurdske obuhvatilo je cijelu Hrvatsku.

Još od godine 1891, po Ivanu Nepomuku Jemeršiću,³ pokušalo se organizirati hodočašće u Lurd, stvarani su čak odbori, ali se vjernika nije bilo dovoljno odazvalo. Ipak, bilo je pojedinaca koji su se pridruživali hodočasnicima drugih naroda. Tako je kasniji krčki biskup Antun Mahnič – kako je sam posvjedočio – bio oko godine 1888. u Lurdu.⁴ Fra Gašpar Bujas⁵ piše kako je među prvim hrvatskim lurdskim hodočasnicima bio neki biskup početkom stoljeća. Kako je papa Leon XIII. (1878–1903.) posvetio XX. stoljeće Presvetome Srcu Isusovu, isusovac Mihovil Gattin pokušao je organizirati zajedničko hodočašće Hrvata i Slovenaca u Lurd i Paray-le Monial gdje se Krist prikazao sv. Margariti Alacoque. Na čelu hodočašća trebao je biti episkopat, a na čelu odbora bio je Cvjetko Rubetić. To „hodočašće k Srcu Isusovu po Mariji” preporučili su svećenicima biskupi, ali nije uspjelo.⁶ Sarajevski nadbiskup Josip Stadler⁷ uputio je 19. travnja 1901. okruž-

2 Općenito o štovanju M. B. Lurdske kod Hrvata vidi: D. CELIĆ, Lurd i Hrvati, Almanah Gospe Lurdske za 1913. (Rijeka), 60–78; Đ. KUNTARIĆ, Hrvatski katolici i štovanje Gospe Lurdske, Marija 4/1966, br. 6, 277–280; br. 7, 324–329; 5/1966, br. 1, 28–32; br. 2, 78–81; br. 3, 128–130; br. 5, 223–226; 6/1967, br. 6, 270–273; br. 7, 331–333; br. 8, 371–372; 7/1969, br. 1, 31–42; br. 4, 178–180. br. 5, 226–227; br. 7, 324–326; br. 8, 366–368; br. 9, 422–424; br. 10, 458–460; 8/1970, br. 1, 35–38; J. A. SOLDI. Štovanje Majke Božje Lurdske u hrvatskom narodu, u knjizi Majka Božja Lurdska u Zagrebu, Zagreb, 1982, 14–19. Prvi su o lurdskim ukazanjima pisali: H. LASER, Stoičevrto objelodanjenje, Gospa od Lurda (preveo K. Milas), Zadar, 1884; K. MILAS, Lurdske čudesne epizode, Senj, 1888; u kalendaru „Danica” za godinu 1887. pisao je o tome Cvjetko Gruber; I. HORVAT, Majka Božja Lurdska – Povijest prošteništa Lurdskoga, Zagreb, 1889, II. izd. 1890, III. izd. 1892, IV. izd. nedatirano u naknadi Kugli i Deutschl. O događajima u Lurdu pisao je glasnik Gospina krunica. Kipovi M. B. Lurdske reklamiraju se od godine 1903. u glasniku Marijin Cvjetnjak i to raznih veličina, od 30 do 75 cm.

3 I. N. JEMERŠIĆ, Hrvati u Lurdu, Zagreb, 1909, 14.

4 ISTO, 205: „Nazad dvadeset sam godina s jednim takvim modernim bezvjernikom stao u dopisivanju. U nizu listova rješavao sam i pobijao njegove prigovore proti vjeri. Napokon, kad ga stjerah u tjesnac, ne znajući što bih učinio, da bih ga sklonuo na posluh vjeri, predložih: Eto je ču doskora u Lurd; pozivam Vas, da idete sa mnom; tamo će se odlučiti, tko ima pravo. No odgovor je glasio: „U Lurd ne idemo.” „Da, gospoda ne idu u Lurd, jer vole ostati u svojem bezvjerju. Time gospoda osuđuju sama sebe.”

5 G. BUJAS, Kod čudotvorne Majke Božje u Lurdu, Zagreb, 1958, 101.

6 VRHBOSNA 15/1901, br. 4, 57; Prvo hrvatsko-slovensko hodočašće u Lourdes i Paray-le Monial, Gospina krunica 7/1901, br. 3, 93; Marijin cvjetnjak 2/1901, br. 3 (na korici): Glasnik Presvetoga Srca Isusova (unaprijed: GSI) 10/1901, br. 2, 34. Jedan od vjernika koji je namjeravao ići s tim hodočašćem vlč. M. Rihtarića, s jednim drugim krenuo je u Lurd i opisao svoj boravak u GSI (11/1902, br. 2, 25–29; br. 3, 50–53; br. 4, 68–70).

7 M. ZOVKIĆ, Marija u Stadlerovim pastirskim poslanicama, Bogorodica u hrvatskom narodu, Teološki radovi 10–11, Zagreb, 1978, 95–96.

nicu vjernicima i svećenicima da se priključe tom hodočašću jer tko štuje Mariju, ide k Isusu.

Godine 1902. veliki štovatelj Marijin, provincijal riječkih franjevac kapucina Bernardin Škrivanić pohodio je Lurd. Oduševljen onim što je doživio, uvjeren da mu je Gospa pomogla u njegovoj bolesti bubrega i srca, pokušao je godine 1904. organizirati hodočašće, ali nije bilo dovoljno odaziva. Škrivanić nije malaksao jer ga je „neodoljiva sila tjerala – sam je priznao⁸ – da puno, puno za Nju radim. Sve me nešto i proti volji gonilo naprijed.” Da bi učvrstio štovanje Gospe Lurdske u narodu, dao je prevesti tada ponajbolje djelo o Lurdu Georgesa Bertrina⁹ a reklamirao ga u glasniku „Naša Gospa Lurdska” koji je počeo u isto vrijeme izlaziti.¹⁰ Preko tog glasila, a i drugih, počeli su pozivi za hodočašće u prigodi pedesete obljetnice lurdskih ukazanja. I biskupi su preporučili svećenicima da vjernicima govore o Lurdu. Naročito poticaj bio je odaziv Slovenaca na poziv biskupa Antuna Bonaventure Jegliča kada ih je više od šest stotina hodočastilo u Lurd.

Sve je to pomoglo da se duhovi zagriju za odlazak na daleki put, kako se smatrao odlazak u Lurd. Sam Ivan Nepomuk Jemeršić, pisac putopisa Prvoga hrvatskog narodnog hodočašća piše pomalo šaljivo kako je išao do Rima, ali kako je Lurd tri puta dalje te se morao bolje pripremiti, sve do boce konjaka i „Polyglott-Kuntze” rječnika.¹¹

Krčki biskup Mahnić prihvatio se pokroviteljstva hodočašća. U programu je naglašeno da je Lurd „sjajno sunce 20. vijeka, čiji sjajni traci raspršavaju tamu i mrak bezvjerstva, a rastapaju led vjerskog nehaja i ljudskog obzira, te rak-rane modernog društva”.¹² Time je težište doživljaja Lurda stavljeno na apologetskoj obrani katolicizma protiv napadaja liberalaca. U borbi protiv Crkve oni su napadali i Lurd na što je odgovarala Mahnićeva „Hrvatska straža”.¹³ Činjenica da se Bert-

8 I. N. JEMERŠIĆ, Hrvati u Lurdu, 328. pismo samog Škrivanića. Godine 1907. pokušalo se nagovoriti pojedince da se pridruže austrijskom hodočašću (Marijin cvjetnjak 8/1907. br. 8, na koricama).

9 G. BERTRIN, Kritička povijest događaja u Lurdskih prikazanja i ozdravljenja, Rijeka, 1908. Knjigu su prikazali i propagirali svi katolički listovi i glasnici.

10 NAŠA GOSPA LURDSKA. Mjesečno ilustrirano glasilo Majke Božje Lurdske, Rijeka. Glasnik je izlazio od 1908. do 1919, a ne do 1918. kako donosi Đ. Kuntarić pa i U. Blažeković (Fulminensia croatica, Hrvatska bibliografija JAZU, knj. 4, Zagreb, 1953, 151.). Riječki kapucini izdavali su i tri godine „Almanak Gospe Lurdske za hrvatski narod” (1912, 1913. i 1914.) te molitvenik „Ave Maria”, Rijeka, 1905. Do godine 1917. izašlo je šest izdanja tog molitvenika, a „Vjenčić molitava u čast Naše Gospe Lurdske” (Rijeka, 1909.) izašao je do 1918. godine u sedam izdanja. Kapucini su stvorili „Kuću dobre štampe” i tiskarsko-umjetnički zavod „Miriam”.

11 I. N. JEMERŠIĆ, Hrvati u Lurdu, 22 i sl. Neki su hodočasnici iz tadašnje Dalmacije bili u mjesecu lipnju u Lurdu (Kršč. obitelj – Mostar 9/1908, br. 7, 15 7, 107.). U istom broju list je propagirao riječko hodočašće (108–109.).

12 I. N. JEMERŠIĆ, Hrvati u Lurdu, 16.

13 Spiritističko sujevjerje i čudesa u Lourdesu, napose glasoviti „slučaj Rudder”, Hrv. straža 4/1906, 462–472; Lurd pred sudištem vjere i nevjere, Hrv. straža 5/1907, 609–626; Što je Lurd?, Hrv. straža 7/1909, 526–537; M. ŠKRIVANIĆ (Valsorim), Bi li vjerovali u Lurdska ukazanja i čudesa?, Rijeka, 1911.

rinova knjiga prodala u tri godine, od 1908. do 1911, u devet tisuća primjeraka, ponajbolje svjedoči o zanimanju kod nas za lurske čudesne događaje.

U prvom nacionalnom hodočašću (10–21. kolovoza) sudjelovalo je 400 vjernika predvođenih Mahničem, splitsko-makarskim pomoćnim biskupom Jurjem Carićem i neumornim Škrivanićem. Opširan opis hodočašća ostavio je Jemersić, jednostavnim ali slikovitim prikazom koji se ugodno čita. Brodom se putovalo do Mletaka, a zatim željeznicom u Milano gdje su se hodočasnici divili stolnici i drugim zgradama. Put ih je vodio kroz Marseille gdje su se popeli do bazilike „Notre Dame de la Garde” i tu, preko zanosnih riječi propovjednika fra Augustina Juničića iz Košljuna, preporučili sebe i domovinu Mariji. Preko Toulousea stigli su u Lurd.

Jemersić uhitno opisuje sve što je podignuto uz Masabjelsku spilju jer je to za njega „zemaljski raj” i pita se: „A što će nam dati Majka Božja u Lurdu?... Ta sve, sve! Ozdravljenje duši, a i ozdravljenje tielu, ako ne bude na štetu vječnom spasenju.” Takvih izljeva oduševljenja ima u tom opisu na više mjesta. Pred Masabjelskom spiljom mislio je on i na svoju domovinu zbog koje je godine 1903–1904. bio sedam mjeseci u zatvoru, a izdržao ga je i milošću Gospe Lurske tako da je imao i osobnih razloga da krene na tako dalek put: „Misao nam” – piše – „odavle zaronila daleko, duša nam se razdragala mljmem, pomislili smo na dragu otačbinu svoju Hrvatsku, čiji narod vazda vruće ljubi i štuje svetu Bogorodicu, dok je pred svetim znakom Njezinim vojevao ljute borbe za krst častni i vjeru Kristovu, a sada evo po svojim zastupnicima dolazi, da ju opet zamoli, da nam otačbini zlatnoj propasti neda, da štiti nas i potomčad našu...”¹⁴ U Lurdu su Mariji hodočasnici darovali zlatno srce na kojem je bilo urezano četiri tisuće imena njezinih štovatelja, i natpis:

XV. AUGUSTI
1858. „ANTEMURALE CHRISTIANITATIS” 1908
VIRGINI
FILIAE PRIMOGENITAE ECCLESIAE
CERTAE SPEI ET SALUTI
COR AD COR¹⁵

Programski govor održao je sam Mahnič.¹⁶ On je naglasio kako je Božja intervencija u Lurdu toliko snažna, čudesa toliko evidentna da je „obračun sa modernim bezvjerjem i znanošću lak i jednostavan”. Za njega pred Lurdom „padaju i

14 I. N. JEMERŠIĆ, Hrvati u Lurdu, 109. Još je izrazitije završio svoj opis: „U boj dakle Hrvati pod zaštitom Marijinom, pod crven, bielim i plavim barjakom, a uz geslo: Bog i Hrvati! Sve za vjeru i domovinu!” (str. 326.).

15 „15. KOLOVOZA 1858. 'PREDZIĐE KRŠĆANSTVA' DJEVICI, PRVOROĐENOJ KČERCICI CRKVE SIGURNOJ NADI I SPASU – SRCE SRCU”

16 I. N. JEMERŠIĆ, Hrvati u Lurdu, 195–208. U časopisu „Luč” (4/1908, br. 8, 441–442.) netko se osvrnuo na Jemersićev opis i predbacio mu pretjerano ulazjenje u sitne opise koji smetaju općeg dojma hodočasničkog doživljaja, a taj se posebno, po kritičaru, mogao osjetiti među hodočasnicima III. razreda „jer su bili zadubljeni u pjesmu i molitvu” bez obzira što mnogo toga nisu shvaćali ni razumjeli, a nije se na njih mnogo ni pazilo. Jednako predbacuje organizatorima da nisu dosta brige obratili bolesnicima, ali se nadao da će se „nesretni aristokratski duh” drugi put odstraniti.

materijalizam i darvinizam, panteizam i monizam, pada spiritizam, padaju svekolike hereze..." Treba samo doći u Lurd i uvjeriti se da se istina apsolutna, jedna i nedjeljiva, pojavila u Kristu." To je inače poznato uporište koje je Mahnič branio perom, riječju, a najviše životom i apostolskim žarom. Hodočasnike je primio tabersko-lurdski biskup Franjo Ksaverski Schoepfer izrazivši zadovoljstvo što vidi u svetištu vjernike iz daleke Hrvatske i uzviknuo ih hrvatskim jezikom: „Živjeli Hrvati! Živjela Hrvatska!"

Na povratku hodočasnici su se zaustavili u Genovi, gdje su posebno razgledali poznato groblje, i u Padovi kod sv. Ante. Preko Mletaka vratili su se u Rijeku.

Tim putovima išla su i druga hodočašća prije prvoga svjetskog rata.

U hodočašću su sudjelovali bogatiji i gospodarski nezavisni vjernici iz svih krajeva Hrvatske. Među njima je bio tada student u Beču Ljubomir Maraković, kasniji književni kritičar i povjesničar te hrvatski pjesnik Marin Sabić sa suprugom, ali i drugi katolički javni radnici.

Po biskupijama, prema Jemeršiću, bio je ovaj odnos:

Pregled hrvatskih hodočasnika godine 1908.

Lurd	Fatima	Fatima – Lurd	Rim – Loreto	Čenstohova	Razna
1968.	GZ–S: početkom srpnja 5. V.	IHRV. NAR.HOD.: GZ–S: 3. VII.	GZ–S: 13. VIII.		
1969.	GT: 19. V. i 4. VIII. (dvor- ci Loire–Pariz); SAP: 14. IV. i 21. VI; ZE: 1 bol: 16. VI; KE: 21. VII. i 3. VIII.	GT: 24. IV. i 29. VI: 13. IX. i 15. X. LT: 16. V. i 14. V. (at–av) SAP: 13. IX. i 1. X. GZ–S: 3. VII.	KE: 15. IX, 28. IX („tragovima sv. Franje“)	KE: 23. VIII.	SAP: Montserrat 1. VI, 4. X.
1970.	SAP: 13. IV, 22. VI; ZE: 1. VIII; SO: 30. IV; KE: 3. IX. (prijaviti: GL–Z) II. bol: 7. IX.	GL–Z: 1. IX.	GT: proglas VII. i 1. IX.	SO: 16. VII. KE: 3. IX.	SO: MZ 30. V.
1971.	P–LJ: 3. VII, 4. VII. (vlak za bol.), 10. IX; SO: 29. IV; ZE: III. bol.: 20. VI; GL–Z: 10. VIII., 4. IX, 29. IX; DT: 25. X; ŽM.	PLJ: 12. X (av), GL–Z: 1. IX.	GT: 9. V.	SO: 23. VII.	SO. MZ 4. IX; EIN 15. X. ZE: EIN 15. IX.
1972.	PLJ: 4. VII, 3. IX, 5. VII. (za lakše bol.); FK: 29. IV. (av–aut), 10. V, 2. IX, 6. IX; IV. bol (ZE): 14. VI; SO: 21. VI. i 6. IX; GL–Z: 14. VII, 25. VIII.	GL–Z: 4. VII.	P. LJ: 3. VI, 3. IX.	PLJ: 8. IV. SO: 12. VIII.	PLJ: MZ–MELK 29. IV. SO: MZ 19. VIII, MARIA- WORTH 16. IX, EIN 15. X, ŽM: EIN
1973.	GL–Z: 13. VII, 26. VIII, 3. X; SO: 26. IV, 21. VI; ZE (V. bol): 14. VI; ŽA–Z: 5. IX; P. LJ: 1. IX, 2. IX.	GL–Z: 5. VII, 6. X, 15. X.	Š: 6. VII.	FK: 28. IV (i MZ), ŽM: 22. VIII.	SO: EIN 12. X, MZ 18. VIII, MARIA WORTH 21. VII.
1974.	CT: VI. bol.: 4. VII; GL–Z: 27. IV; 4. VII; SAP: 18. VIII, 24. VIII, 29. IX, 3. X.	GL–Z: 6. V (av–at), 16. VII, 7. X.	PLJ: 28. III; Š: 6. VII.	GL–Z: 26. IV, 13. IX.	CT: 28. IV, 22. IX. V. MZ 15. VI, EIN 15. VI; KARITAS–Z: MZ 6. IX. (slijepci)

Lurd	Fatima	Fatima – Lurd	Rim – Loreto	Čenstohova	Razna
1975.	GL-Z: 14. VI, 19. VII, 23. VIII, 27. IX; 29. X; V (s Karitas-S); 13. IX; CT (VII bob); 17. VII; M: 14. VII; S (Lurd-Einsiedeln) 19. VIII.	GL-Z: 10. VIII (av) 10. X.	GL-Z: 28. IV, 27. IV, 26. IV, 16. V, 25. VI, 26. XI; CT (kanonizacija domikanca I. Masiasa) 25. IX. (Madonna dell'Arco i Pompeji)	CT: 22. IX.	KARITAS-Z: MZ 5. VI. (bolesnici)
1976.	VIII. bol.; 16. VI; GL-Z: 17. VI, 9. VII, 20. VIII, 24. IX; CT: 16. V; ŽR: 15. VI.	GL-Z: 10. V. (av)	GL-Z: 28. IV; RIM-LUCERNO (bl. Augustin Kažotić) s Loretom i Madonna dell'Arco i Pompeji.	CT: 27. IX.	KARITAS-Z: MZ (invaidi) SO: MZ 26. VI.
1977.	CT (IX bob): 15. V; GL-Z: 28. IV, 16. VI, 12. VII, 20. VIII, 24. IX; HO: 10. IX; Š: 17. VIII; M: (Rim-Lurd) 7. VIII; SO: 27. VII.	GL-Z: 4. 7; HO i Misijski ured: 29. III. (av)	GL-Z: 3. IX. HO: 6. X. (av)	CT: 26. IX. GL-Z: 25. VIII.	CT: MZ, MT, ČG: 8. VIII SO: EIN 16. IX.
1978.	GL-Z: 27. IV, 15. VI, 13. VII, 24. VIII; CT (Xbob): 15. V; V: Pont-main...; SO: 2. VIII; Vi Karitas-S: 18. IX; TR.	GL-Z: 4. IX.	CT: proglas	CT: 23. IX.	KAR-Z: slijepi u MZ: 24. VI; SO: MZ 15. VIII; SO: EIN 1. IX. CT: MZ, MT, ČG: 11. VIII.
1979.	CT: 16. V; GL-Z: 27. IV. (av); ŽR: 14. VI, 5. X. (Saragoza), 12. VI, 18. VI; V: 5. X. (Saragoza); GL-Z: 20. VI; 9. VIII, 1. IX, 5. X. (Saragoza), Š. 6. X. (Saragoza); LJ: 16. X, 19. X.	GL-Z: 3. VII, 3. IX.	GL-Z: 27. IV; CT: 27. IV; Dominikanci-Z: 27. IV; Salezijanci: 28. IV; ZM.	ŽR: 29. VI, 24. VII; CT: 22. IX.	

Lurd	Fatima	Fatima – Lurd	Rim – Loreto	Čenstohova	Razna
1980.	<p>ŽR: 12. i 17. VI; V: 21. IX; SO: 11. IX; CT (bol): 17. V; SB: 12. i 17. VI; SO: 11. IX; KARLOVAC S FRANJ: 12. X, 14. X; GL-Z: 14. VI, 9. VII, 17. VIII, 27. IX; V (Rim- -lurd) 12. IX, 21. IX.</p>	<p>ŽR: 2. i 12. VII, ŽB: 2. i 12. VII, GL-Z: 4. VII, 4. IX.</p>	<p>SB: (god. sv. Bene- dikta) GL-Z: (god. sv. Benedikta) 6. X. 2. IX; SB: 2. VIII, 2. IX.</p>	<p>ŽR: 2. VIII. i 2. IX; SB: 2. VIII, 2. IX.</p>	<p>SO: EIN 6. VI; ŽR: MZ 30. VIII; SB: MZ 26. VII.</p>
1981.	<p>GL-Z: 8. VII, 20. VIII, 24. IX; KOM-Z i LJ: 20. IV, (av), 21. IV, 23. IV, 25. IV, 27. IV, 29. IV; ŽR: 27. V, 31. V, 3. VI. (ili 25. V, 30. V, 5. VI), V.</p>	<p>KOMP-Z i LJ: 8. VII. GL-Z: 5. X; KOMP-Z i LJ: 2. V; ŽR: 15. IX.</p>	<p>GL-Z: 29. IV.</p>		<p>SO: EINS ŽR: MZ 29. VIII.</p>
1982.	<p>ŽP: kolovozi; ŽSG: 17. VI, 25. VI; GL-Z: 29. IV, 8. VII, 5. VIII, 16. IX; Š: 16. IX.</p>	<p>ŽSG: 9. IX; GL-Z: 4. X.</p>	<p>GL-Z: 1. IX; I. JAGER D: I: kroz Italiju 3. IX.</p>		<p>ŽSG: EIN 1. V, u MZ 24. VII. SO: EIN 4. VI, MZ-MT 17. VII.</p>
1983.	<p>GL-Z: 6. VII, 16. VIII, 22. IX; XI bol. (dominikanci-Z) sred. svibnja; ŽNM: 26. IV.</p>	<p>GL-Z: 6. VII. i 4. X.</p>			<p>Mariološki institut: Malta</p>

HO = Hodočasnički odbor u Zagrebu, GL-Z = Gospa Lurdiska – Zagreb, voda fra Roko Tomić; SO = župa sv. Obitelji u Zagrebu, voda vlč. Marijan Mihelčić; SB = župa sv. Blaža – Zagreb, ŽSG = župa Šavski gaj – Zagreb; ŽR = župa Remetinec, voda vlč. Leopold Tepeš; Š = Šibenik, voda fra Petar Bezina i vlč. Vjekoslav Kurent; GZ-S = Gospa od Zdravija, Split, voda fra Roko Tomić; POSTIRA župa, voda, vlč. Tonči Jelinić; METKOVIĆ – voda fra Mario Jurišić; V = svetište Veprić, voda vlč. Stjepko Bezić; FK = franjevci s Kaptola, voda Zvonimir Lajoš; GT = Generalturist; SAP = Slavonsko autobusno poduzeće – Ljubljana, ZE = Zagreb-Ekspres; PLJ = Putnik Ljubljana, ZA-Z = župa sv. Ante – Zagreb; CT = CroatiaTrans; M = Mostar, biskupija, voda biskup Pavao Žanić; R = Trogir, voda biskup Ivo Gugić, MZ = Mariazell; MT = Maria Trost u Grazu, ČG = M.B. na Črnoj Gori kod Ptujaja; EIN = Einsteindeln u Švicarskoj

Jemeršić je svoj opis završio pozivom na drugo nacionalno hodočašće. I glasniku „Naša Gospa Lurdska” stiglo je mnogo oduševljenih zahvalnica za putovanje i njegovu organizaciju, a Jemeršić ih je podosta objavio. Jedan hodočasnik iz Dalmacije napisao je: „Led je jedanput probiven, što bi dakle oklijevali!”¹⁷

Program drugoga hrvatskog nacionalnog hodočašća izradila su senjski profesor vlč. Fran Binički¹⁸ i vlč. Ivan Fabris. U programu je bila izradba spomen-zastave koja je ostavljena lurdskom svetištu. Zastavu su besplatno izradile č. s. milosrdnice iz Zagreba. Na prednjoj strani je slika Bezgrešne na bijelom polju, a oko nje natpis: „Zdravo Djevo, Kraljice Hrvata, naša Majko, naša zoro zlata, odanih Ti srca primi dar!” S druge je strane izvezen hrvatski grb na trobojnici. Samo materijal je koštao 2.500 kr. Izradbi su se divile i lurdske novine.¹⁹

Napravljen je natječaj za besplatno putovanje onome tko nađe najviše pretplatnika „Naše Gospe Lurdske”, raspaća najviše knjiga Bertrina ili naruči najviše molitvenika „Ave Maria”. Binički je molio vjernike da ponesu što više narodnih nošnja, a izrađena je i hodočasnička značka.

Hodočašće (9–20. kolovoza 1909.) opisano je Škrivanićev prijatelj Jakov Tomasović iz Omiša.²⁰

Putopis je napisan zanosno, gotovo u jednom dahu, s nešto pretjeranog patosa. I on je usmjeren borbeno jer se u Lurdu zbijaju čudesni događaji „na užas protivnika, na sramotu izroda, koji gaze najsvetiji amanet otaca, goneći iz nevinih srdaca – Boga i Mariju...”²¹

S hodočasnicima je uz Škrivanića ponovno bio biskup J. Carić. Nakon jurnjave vlakom i divljenja umjetninama gradova Lombardije kao i ljepotama Aurne obale, hodočasnici su stigli u Lurd i prisustvovali sv. misi pred spiljom, pred štakama koje imaju svoju povijest jer, piše Tomasović, svaka ispovijeda jednog nesretnika, ili bolje sretnika, svaka svjedoči jedno čudo... Čudo, taj miris Lurda, to najveće blago

17 Naša Gospa Lurdska (unaprijed NGL-R) 1/1908, br. 12, 292–293; Pozive na hodočašće donosio je i Katolički list u Zagrebu te GSI (10/1908, br. 2, 21–23.). Kako vjernici nisu imali sredstava za putovanje, negdje su se uvađala „duhovna” hodočašća kao godine 1904. kad je u Lurd krenuo kateheta vlč. Franjo Horvat, a od djece s vjeronauka ponio Gospi njihovu posvetu s potpisima i željama (vidi: Katolički list 55/1904, br. 51, a prenio je članak GSI (17/1908, br. 2, 24–31). Poziv na II. hodočašće GSI 18/1909, br. 3, 55–56. i br. 5, 92.

18 F. BINIČKI je bio i na prvom hodočašću i spjevao je pjesmu „Pred hridinom Masabjelskom” koju je objavio Jemeršić u svojem putopisu (str. 93–94.), a ujedno je opisao svoje dojmove u NGL-R (2/1909, br. 2, 123–124.). Za zastavu je skupljeno 252 kr. i 84 fil. (NGL-R 2/1909, br. 4, 112.), ali sigurno dosta više. Opširnu reklamu za hodočašće donijela je i Kršćanska obitelj, Mostar 10/1909, br. 6, 93–94. Isti je list te godine počeo pisati opširnije o Lurdu: C. BRKIĆ, Gospa od Lourda – liečnica, br. 2, 20–22; br. 3, 39–42; br. 4, 54–57; U listu Za vjeru i dom izašao je poziv na II. hodočašće 2/1903, br. 6–7, na koricama.

19 NGL-R 2/1909, br. 9, 248.

20 J. TOMASOVIĆ, Sa Jadrana do Gave. Crte i utisci s II. hrv. hodočašća u Lurd, Rijeka, 1909; ĆIRO-VALSORIM, Drugi puta u Lurdu- novome Sionu, NGL-R 2/1909, br. 9, 219–231.

21 ISTO, 34.

neba tužnoj zemlji..." I njega je, kao i Jemersića, zanjela večernja procesija sa svijećama koja se „poput ognjene zmije” provlači velikim trgom prema Mariji.

Godine 1910. (8–20. kolovoza) Škrivanić je organizirao treće hodočašće pod vodstvom dubrovačkog biskupa Josipa Marčelića. To je hodočašće opisao don Ivan Vuletin.²² Svoje dojmove opisao je mirnije od druge dvojice pisaca zaustavljajući se na opisu činjenica, prvom susretu s Masabjelskom spiljom, obilasku bazilike, prisustvovanju sv. misi i obavljanju križnog puta, susretu s lurdskim biskupom, čuđenju lurdskih novina (*Journal de la Grotte de Lourdes*) što naše riječi „Zdravo, zdravo, zdravo Marijo” upadaju ritmički u lurdsku himnu („Sred te se pećine...”). U hodočašću je sudjelovalo 216 vjernika iz svih krajeva Hrvatske, od kojih je bilo 100 žena, jedan biskup, 32 svećenika. Po biskupijama bilo je hodočasnika: iz senjske biskupije 32 vjernika, splitske 17, vrhbosanske 10, dubrovačke 33, zagrebačke 36, hvarske 3, đakovačke 35, zadarske 10, krčke 13, Istre 13, križevačke 3, ljubljanske 3, neodređenih 6 i iz Bácskeresztura 6. Vuletin je svoje „male uspomene” uputio onima s kojima je proveo lijepu dane u zajedničkoj ljubavi kad su „ko braća molili i dijelili radosti i žalosti i miješali zajedničke suze i uzdahe pred Pirenejskom Djevicom”. To je zajedništvo koje pruža svako hodočašće na pohodu ljubavi i milosti Božje.

Riječki su kapucini organizirali i četvrto narodno hodočašće godine 1914. u prigodi XXV. međunarodnog euharistijskog kongresa u Lurdu (22–26. srpnja). Na tom hodočašću, na kojem se bilo okupilo oko sto tisuća vjernika iz cijelog svijeta, 10 kardinala, 200 biskupa 5000 svećenika, bila je skupina od jedva 52 hrvatska hodočasnika. Pisca opisa tog hodočašća osobito je dirnula zaključna procesija u kojoj je sudjelovala elita Francuske. Osim toga je godine 1911. (14–28. kolovoza) organizirano hodočašće za pedesetoricu katoličkih muževa u Lurd koji su se morali pridružiti francuskom nacionalnom hodočašću.²³

2. Već u tim prvim skupnim hodočašćima pokazala se duhovna korist. U njima su sudjelovali vjernici iz svih krajeva tadašnje Hrvatske, Dalmacije, Istre, Bosne i Hercegovine. Vjernici su se na putovanjima povezivali i zbližavali. U razgovorima su izmjenjivali svoja iskustva o djelovanju katoličkih društava. Na njima je prihvaćena pjesma francuskih katolika „Hoćemo Boga” kao „katolička Marseljeza”.²⁴ Zanos što su ga hodočasnici osjetili Lurdu prenosio se u mjesne crkvene zajednice. U njima se počinje sve više povezivati Marija s euharistijom, a i dublje se ulazi u otajstva Marijinih kreposti i u njezinu ulogu u kršćanskom životu. Marijina čudesa u Lurdu – a njih opširno opisuju sva tri putopisa – i Marijine poruke potvrđivale

22 I. VULETIN, III. hrvatsko hodočašće u Lourdes, Zadar 1911. (VALSORIM), U lurdu za francuskog narodnog hodočašća, NGL-R 3/1910, br. 9, 132–141.

23 (Učesnik), Hrvatsko hodočašće u Lurd, NGL-R 8/1915, br. 3, 69–71. a na 77. stranici slika sudionika. O tim hodočašćima pisali su i drugi: M. HOK, I. hrvatsko hodočašće u Lurd, Marijin cvjetnjak 9/1908, br. 10, 145–149; br. 11, 162–166; br. 12, 177–179; J. PODUJE, U Lurdu, Luč 5/1909, br. 4, 174–181; K. KRILE, Tri dana u Lurdu, NGL-R 5/1912, br. 8, 173–175; br. 9, 199–200; br. 10, 221–223; br. 11, 249–251; Učesnik, Hrvatsko hodočašće u Lurd, NGL-R 8/1915, br. 3, 69–71; M. H., Hrvati pred kipom Gospe „Lurdske”, Za vjeru i dom 1/1908, br. 2, 363–365.

24 NGL-R 4/1911, br. 2, 48. i br. 7, 137.

su, osobito u širim masama, istinitost katolicizma. To su podržavali pisci raznih glasnika. Sve je to bilo upereno protiv već spomenutog liberalizma. Pa i sam naziv „narodno hodočašće” napadano je tako da je Binički dokazivao kako je cijeli hrvatski narod pozvan i odatle opravdanost takvog naziva pohodima u Lurd. Pozvan je i ban i vlada, ali nisu išli – odgovara nešto zajedljivo Binički – jer se u Lurdu ne dijele ordeni. On čak prigovara što nije išlo više biskupa i što kanonici nisu platili put klericima kad sami zbog starosti ili bolesti nisu hodočastili.²⁵

Zajednički nastupi, iako ne previše brojni, u raznim mjestima i osobito u Lurdu, gdje je hodočasnike rado primao tabersko-lurdski biskup, pridonosili su boljem upoznavanju našeg naroda. Kratke vijesti o hodočasnici donosile su francuske novine s puno pohvala o pobožnosti hrvatskih hodočasnika, njihovu zanosu, pjesmama što su ih pjevali, govorima biskupa koje nisu razumjeli, ali su osjetili oduševljenje govornika i vjernika. Biskup Franjo Ksaver Schoepfer pisao je godine 1909: „Ovdje su u Lurdu vaši vrijedni domoroci ostavili svagdje najbolju uspomenu.”²⁶ Susreti s drugim nacionalnim grupama doprinosili su da se o nama kao narodu čuje, da nas se upozna, da se o nama govori, a u crkvenim redovima o nama više dozna. O tome ima podataka u spomenutim putopisima.

Odras tih hodočašća jest dosta brza gradnja kripte bazilike Gospe Lurdske na Rijeci (1908.) i posebno podizanje svetišta Gospe Lurdske u Vepricu blizu Makarske godine 1908. u spilji koja je vrlo slična masabjelskoj. To je uređio biskup Josip Carić, oduševljen štovalcem Lurda koji je sudjelovao u prva dva hodočašća.²⁷

Važan kulturno-vjerski događaj bio je što je u hodočašću sudjelovao pjesnik Marin Sabić (+ 1923.). Svoj osobni duhovni doživljaj pjesnik je opisao nizom članaka u „Narodnom listu”, a skupio ih u posebnu knjižicu.²⁸ Za njega „Lourdes je veličajno pozorište ljudske boli, ljudske slabosti, ljudske bogoljubnosti i čudesne Božje milosti...” U tom rasadištu boli i bogoljubnosti Sabić je konačno doživio obraćenje jer se preko Marije susreo s tragovima vječne Istine i Ljubavi – s Bogom. U sferi „bolnog poklika, kojim svaki patnik svakome sretniku progovara 'Proximus tuus?' – Sabić se sjedinio s općom boli poput Baudelairea, ali s boli povezanom s dubinama vjere u Krista i Mariju iz koje proizlazi još smjernija molitva kao „neiskazani krik, koji se glasi iz bezdanih dubina ljudske duše”. Nad tim uzvicima boli ali i nade u Svemogućeg spušta se neizmjeran ljubav s čudotvornom rukom i on je pratio njezino djelovanje na izliječenim bolesnicima. Sabićev putopis je,

25 F. BINIČKI, A što sad?, NGL-R 2/1909, br. 10, 260–263.

26 NGL-R 2/1909, br. 8, 193–194.

27 P. KAER, Makarska i Primorje, Rijeka, 1914, 55–64; L. MATIJACA, Naš hrvatski Lurd, Almanah Gospe Lurdske za godinu 1931, Zagreb, 1931, 51–53; S. BEZIĆ, Svetište Gospe Lurdske u Vepricu, Marija 5/1966, br. 7, 322–323.

28 M. SABIĆ, Lourdes (pretiskano iz „Narodnog lista”), Zadar, 1908; ta je knjižica izašla i na talijanskom jeziku (Fiume, 1910.). Po T. Blažekoviću, Sabić je izdao o tome knjigu „Hodočašće u Lourdes”, Rijeka, 1909. (vidi: Fulminensia croatica, 59.).

zapravo, poniranje u vlastitu dušu, „preobraženje” – kako u osvrtu na to djelo piše Antun Gustav Matoš²⁹ – jednog našeg duha, koji vidje i povjerova”.

Sabić je bio ponovno u Lurdu na drugom hodočašću i napisao zahvalan triptih „Ave Maria”

I kada okom milosrdnim vidiš,
I kada čuješ uhom milosrdnim –
Kad suze vidiš i uzdahe čuješ,
Što u samoći rone se i viju,
Ko Pravdi vječnoj da se tiho mole –

Ti one suze i uzdahe kupiš
U čiste svoje materinje ruke
I Pravdi vječnoj kao prinos nosiš –
Da žig sa čela Kainova zбриšeš
I krv otareš s Abelovih grudi...

3. U tom razdoblju organizirano je veliko narodno hodočašće u Rim. Naime, godine 1910. mislilo se krenuti u Loreto i u Asiz, ali je odgođeno zbog pojave kolere. Godinu dana kasnije jednako je otkazano hodočašće u Rim i Loreto zbog odlaska u Beč na euharistijski kongres. Stoga se tek godine 1913. krenulo na hodočašće (30. srpnja – 6. kolovoza).³⁰

Na povratku je glavni cilj putovanja bilo Marijino svetište u Loretu, mjestu gdje su naši pradjedovi odvajkada hodočastili. Putovanje je opisao Jemeršić³¹ raspjevanom širinom, ali znalački zanimljivo. Posebno je istakao zanos vjernika u susretu s loretskom kućicom kad ga je, na primjer, neki „čestiti Međimurac” uz suze molio: „Naj mi pokažeju ono mesto, gdje je Mati Božja kuhala obroke našem Zveličitelju i Krištušu... To bi ja najrašje videl.” Slično su reagirali i drugi sudionici hodočašća. Jemeršić nije mogao zatomiti svoje domoljublje. Tako kad se skupina Talijana divila našim popijevkama, posebno iz Međimurja, on im je zajedljivo uputio: „Neka znaju, da još nas ima, još Hrvata i da nas još, mržnja nekih njihovih, izjela nije.” Kad je, pak, čuo da Madžari misle sagraditi svoju kapelu uz našu sv. Ćirila i Metodija, Jemeršić se lecnuo hrvatski oštro: „Ta kud bi mi Hrvati bez njih? Mnogi od njih možda misle da ćemo i u nebu živjeti po nagodbi od godine

29 A. G. MATOŠ, *Sabrana djela*, knj. XVI, 245–246. Inače je prvotno izašlo u Hrvatskom pravu, br. 3993. od 18. III. 1909. Za Matoša je to „sjajan putopis, sjajno napisan osim mjestimičnih, danas u našoj prozi već odomaćenih jezičnih omašaka”. Matoš zaključuje: „L o u r d e s je dakle kršćanska, katolička putopisna knjižica, a ja, gutirajući dobar stil bez obzira na eventualna uvjerenja autora, preporučam najtoplije tu publikaciju kao uspjelost među neuspjelostima naše male i zanemarene putopisne literature.” Na knjigu se ukratko netko osvrnuo i u „Luči” (4/1908, br. 6. i 7, 366.) smatrajući da je napisana „na vršku zanosa”.

30 Usporedi: NGL-R 3/1910, br. 1, 3; br. 6, 83; br. 8, 114; br. 11; 4/1911, br. 5, 95; br. 7, 121; 5/1912, br. 3, br. 5; 6/1913, br. 2, 38–42; br. 5, 108–110, br. 7, 155; br. 8; br. 9, 203–207 (opis hodočašća Rim–Loret); *Katolički list* 61/1910, br. 18, 145.

31 I. N. JEMERŠIĆ, *Hrvati u Rimu*, Virovitica 1914, 441–490.

1868... Teško si ga golubu, kad ga veći jastreb jednom ščepa... Iz oštirih pandža, nikud nikamo... Zaista, 'sretan' – golubinji hrvatski narod!" A taj narod bio je sretan i do ganuća ushićen u loretskom svetištu gledajući i slušajući zanosne riječi fra Augustina koji je završnim vapajima da se Gospa povrati u Hrvatsku „orosio sigurno svačije oko". Slično je bilo i prilikom govora apostolskog penitencijara fra Bernardina Kulića koji je tumačio o kapeli sv. Braće – dio domovine uz Marijinu kućicu u Loretu.

Ova hodočašća prije prvoga svjetskog rata značila su ne samo utvrđenje već raširene pobožnosti prema Mariji koja se ukazala u Lurdu, nego veće uključivanje vjernika u otvoreno ispovijedanje svoje vjere što se sigurno odrazilo i na vjerskom polju u domovini. Velike skupine, izvrsno organizirane u Lurdu, procesije, masovni nastupi s pjevanjem i molitvom sve je to ukazivalo da bi trebalo i u domovini, u domaćim svetištima, nešto slično organizirati. Do toga nije došlo jer je rat spriječio da se vanjska iskustva prebace na domaće tlo. Ipak je bila šteta što su hodočašća, iz ekonomskih razloga, bila malobrojna.

PUTOKAZ II. HRV. HODOČAŠĆA U LURD.

HODOČAŠĆA IZMEĐU DVA RATA

1. Iako je talijanskom okupacijom Rijeke propao rad riječkih kapucina na širem području Hrvatske, pobožnost prema Gospi Lurdsnoj širila se i nakon prvoga svjetskog rata. U razdoblju poslijeratnih ekonomskih teškoća nije bilo moguće organizirati skupna hodočašća. Ipak, bilo je pojedinaca koji su odlazili u Lurd.

Među njima treba posebno istaknuti Ivana Merza. On je dva puta bio u Marijinu gradu (1921. i 1924). Merza je zanio fenomen Lurda ne samo zbog čudesa – iako sam nije ozdravio – nego zbog pobožnosti što zrači u sjeni Marije i euharistije, zbog utjecaja Marijina zahvata na francusku književnost, zbog trajnog svjedočanstva vjere Evrope koja se naizgled činila liberalno bezbožna. Sam je priznao: „Lurd je mojoj razumskoj vjeri pridodao i osjećajni momenat..."³² Na to su djelovale

32 B. NAGY, Prijatelj mladih – Ivan Merz, Zagreb, 1974; B. NAGY, Tko je Ivan Merz, Zagreb, 1980, 39–41.

procesije s Presvetim i večernje sa zapaljenim svijećama kao i beskonačno moljenje pred lurdskom spiljom. U prigodi drugoga boravka u Lurdu Merz je napisao knjižicu o lurdskim čudesima. On ih je sam provjerio i ona su mu dokaz više ispravnosti katoličke vjere: „I ako tom prilikom (procesije s Presvetim, op. p.) koji bolesnik zaista u tren oka ozdravi, onda je Bog pod prilikama pšeničnog kruha nazočan i svi su 'apsurdi' Crkve Katoličke živa spasavajuća istina.”³³ Merz je svoja zapažanja i plodove proučavanja posijao po katoličkim časopisima³⁴ što je djelovalo na članove Katoličkog pokreta. Pobožnost prema Gospi Lurdskoj podudarala se s težnjom Crkve, a Merz je to dobro osjećao. Pape su sve više naglašavale pobožnost prema Presv. Srcu Isusovu i štovanje Majke Božje pod naslovom Gospe Lurdske tako da su odlasci u Marijino svetište u visinama Pirineja privlačili kršćanske vjernike. Stoga su i naši glasnici često objavljivali članke o lurdskim ukazanjima i vijesti o svečanostima u lurdskom svetištu.³⁴

Organiziranje skupnih hodočašća preuzeo je Zagreb. Godine 1926. stvoren je Lurdski odbor ili stalno vodstvo za lurdska hodočašća oko Društva sv. Jeronima. Društvo je godine 1928. počelo izdavati mjesečnik „Naša Gospa Lurdska”.³⁵ Njegov prosvjetni rad stavljen je pod zaštitu Gospe Lurdske. Glasnik je bio ispunjen člancima koji su trebali usmjeravati članove Katoličke akcije prema Mariji, a što je značilo „obnovu pojedinaca, obitelji i ljudskog društva” – kako su naglasili zagrebački natpastiri u preporuci glasnika 1935. godine.³⁶

Duša pokreta i glavni organizator hodočašća bio je vlč. Pavao Lončar. On je godine 1936. naglasio kako je glavna svrha odlaska u Lurd da ljudi vide i osjete Boga.³⁷ Opširnije je to obrazložio 1939. godine.³⁸ Opravdanost odlaska u Lurd sažeo je u četiri točke: cijeli život je hodočašće, odlazak u Lurd nije skitnja po svijetu nego put k Bogu, to je vrijeme molitve, sakramenata i pokore, to je sredstvo jačanja poniznosti, duha vjere i ljubavi. Lončaru je u tome pomagao seniorat Katoličkog pokreta osobito Petar Grgec, Josip Andrić, Ćiro Brajša, a kasnije fra

33 I. MERZ, Najnovija čudesa u Lurdu, Zagreb, 1924, 6.

34 I. MERZ, Dva čuda u Lurdu, Narodna politika 1921, br. 187, 2–3; ISTI, Zolin Lurd, Hrv. prosvjeta 10/1923, br. 7, 316–329; ISTI, Lurdske proslave u Zagrebu, Nedjelja 3/1924, br. 13, 3–4; ISTI, Lurd, Kat. list 75/1924, br. 37, 441–444; br. 38, 460–561; br. 39, 447–480; br. 40, 489–491; br. 41, 503–506; ISTI, Naša Gospa Lurdska, Glasnik sv. Ćirila i Metoda 1925, br. 2, 25–26; ISTI, Lurd u francuskoj književnosti, Za vjeru i dom 12/1925, br. 1, 5–7; br. 2, 25–27; br. 3, 34–38; br. 4, 70–73; br. 5, 108–110; br. 6–8, 140–146.

35 NAŠA GOSPA LURDSKA (unaprijed NGL-Z) izlazila je od 1928. do 1942. Obnovu hodočašća u Lurd objavio je Kat. list (77/1926, br. 6, 89; br. 11, 154, br. 25, 355). Cijena je iznosila za I. razred 5.500 dinara, za II. razred 4.000, a za III. razred 3.000 dinara. Kratka obavijest o hodočašću donesena je u istom listu (br. 34, 477.), u kojoj je napisano kako su nastupili zajedno s Čehoslovacima. Inače je Kat. list donosio obavijesti o hodočašćima. U GSI (35/1926, br. 8, 211–212) Josip Böhm piše u članku „Od Gospe Lurdske” kako je u Lurdu te godine bilo desetak Hrvata. Inače o pojedinim hodočašćima pisano je u NGL-Z: Ć. BRAJŠA, Lurd GSI 40/1931, br. 11, 330–333.

36 Hrv. straža 7/1935, br. 299, 31. 12, 5.

37 NGL-Z 9/1936, br. 1, 2–3.

38 NGL-Z 12(1939, br. 8–9, 178–179.

Mate Vodanović, gvardijan osnovanog samostana i svetišta posvećenog Gospi Lurdskoj u Zagrebu.³⁹

2. Hodočašća su se od 1926. redala iz godine u godinu. Najvažnije je bilo godine 1933. kad se slavila 75. obljetnica lurdskih ukazanja i kad je 8. prosinca, na blagdan Bezgrešne, bila proglašena sveticom bl. Bernardica. Zagrebački nadbiskup Antun Bauer preporučio je okružnicom od 2. veljače 1933. organiziranje hodočašća u Godini otkupljenja tako da se vjernicima na pojedinim svetkovinama (11. veljače, 25. ožujka, 16. srpnja, 1. listopada, 8. prosinca i 11. veljače 1934.) i tijekom mjeseca svibnja propovijeda o lurdskim ukazanjima.⁴⁰ Hodočašća su se organizirala sve do početka drugoga svjetskog rata (1940).

Ipak, ni u tom razdoblju broj hodočasnika nije bio velik. Najviše ih je bilo godine 1930. kad ih se skupilo 167. Godine 1933. bilo ih je nešto manje – 127, dok ih je jubilarne Godine otkupljenja (1935.) bilo samo 40. Lončar se stoga godine 1931. tužio na tako malen odaziv, dok je Čehoslovačka stizalo u Lurd svake godine 500– 600. Razlog je bio u skupoći putovanja. Ono je koštalo 2.500 – 5.000 dinara što je za siromašnijeg vjernika bila velika svota.

Hodočasnici su putovali željeznicom i to na Innsbruck, Zurich, Basel, Lisieux gdje se obilazilo svetište i rodna kuća sv. Terezije od malog Isusa, Nevers, a na povratku se navraćalo u Marseille, Nizzu, Genovu, Milano, Padovu i Mletke. Znalo se otići i do Pariza. Na hodočašćima su bile sve više prisutne domaćice, trgovci, obrtnici, a manje posjednici i još rjeđe intelektualci i time se ta hodočašća razlikuju od prvih većih iz vremena prije prvoga svjetskog rata.

I o tim su hodočašćima pisale lurdske novine. Tako „Naša Gospa Lurdska” prenosi pohvalu: „Mi se divimo takovom djelu pobožnosti, kakovo je djelo jedno hodočašće Našoj Gospi Lurdskoj koje je došlo iz dalekoga kraja od Zagreba. Ako se pobožnost mjeri po žrtvi koja se traži da se ostvari jedna pobožna želja, onda možemo zaključiti, koliko je goruća revnost u srcu 107 hodočasnika iz Jugoslavije.”⁴¹

Osim tih hodočašća, dominikanci iz Zagreba organizirali su godine 1937. (3–13. listopada) prvo kruničarsko hodočašće u Lurd i to u prigodi 10. obljetnice što su bijeli oci ponovno stigli u Zagreb. Hodočasnici su se pridružili svjetskom hodočašću na kojem se te godine okupilo oko 20.000 kruničara. Dominikanci su i godine 1938. (2–12. listopada) ponovno otišli u Lurd, a mislili su i godine 1939. Međutim, te godine su s hodočasnici otišli u Rim, a odatle u Marijino svetište u

39 O samostanu vidi spomenutu knjigu: Majka Božja Lurdska u Zagrebu, Zagreb, 1982. Uz samostan se počelo graditi svetište M. B. Lurdskoj. Vijesti iz svetišta donosio je neko vrijeme NGL-Z, ali je kasnije počelo izlaziti glasilo samog svetišta „Vjesnik svetišta Kraljice Hrvata Majke Božje Lurdske” (od g. 1939.).

40 Kat. list 84/1933, br. 5, 45–46. Bauer je naglasio kako papa želi da sjaj Lurda donese „pomoć i milost za neočekivano ozdravljenje našega vrlo nemirnog vremena”. O tome: P. LONČAR, Dijamantni jubilej lurdskih ukazanja, isti broj Kat. lista str. 41–42. U istom broju (47–48.) donesen je program jubilejskog hodočašća. Vidi i P. LONČAR, Pijo XI. i Lurd, Kat. list, ista godina, br. 6, 49–51.

41 NGL-Z 4/1932, br. 10, 150–151.

Pompejima.⁴² Članovi Društva sv. Jeronima nastojali su obnoviti hodočašća u Loreto i to u prigodi 40. obljetnice podizanja kapele sv. Ćirila i Metodija⁴³, ali je to uspjelo godinu kasnije 1939, kad je oko 250 hodočasnika, na čelu s nadbiskupom Alojzijem Stepincom bilo u Rimu, gdje su predali papi na dan bl. Nikole Tavelića (14. studenog) spomenicu vjernosti Crkvi i molbu da Tavelić bude proglašen svecem, svratili su i u Loreto, do hrvatske kapelice sv. Braće i Marije.

O tim hodočašćima bilo je u katoličkom tisku od običnih opisa ili vijesti do književnih pokušaja opisivanja.⁴⁴ U tim sastavima nema jednostavnih ushita ni pretjeranog oduševljenja prisutnih kao kod starijih popularnih naših pisaca i dopisnika. Pristup Lurdu, kao i njegovoj poruci, ili Loretu mirniji je, bez jačih domovinskih ushita, s više stavljanja težišta na vjerski doživljaj.

Od brojnih sastavaka izdvajamo tri koja su književno-umjetnički opisi Lurda i Loreta s dubokim duhovnim doživljajima.

Prvi takav opis jest vizija Baltazara Violaća.⁴⁵ U prohladnoj pirinejskoj zori pjesnik luta osamnjen, ispunjen božansko-nedokučivim osjećajem, prostorima ispred nebeskog Ijljana što cvate u crnoj udubini ljudske spilje. Pjesnikova vizija ide praznom Esplanadom praćena nebeskim vojnicima Gabrijelom, Rafaelom i Mihovi-

42 I. kruničarsko hodočašće u Lurd, Gospina krunica 22/1937, br. 5, 156–157; br. 7, 215–216; br. 9, 282–284; u br. 11 (str. 346.) objavljeno je o povratku hodočasnika. O drugim kruničarskim hodočašćima vidi isti glasnik: 23/1938, br. 5, 151–152; br. 6, 182; br. 7, 217–218; br. 8, 247; br. 9, 276–278; br. 10, 312; br. 11, 347. (Hodočasnik). Drugo kruničarsko hodočašće preko Pariza u Lurd i Rim, isti glasnik 23/1938, br. 12, 362–366.

43 NGL-Z 11/1938, br. 8–9, 207.

44 U NGL-Z: F. GRUNDLER, Ovogodišnje hrvatsko hodočašće u Lurd 1/1928, br. 9, 126–127; P. LONČAR, Noć pred Gospinom špiljom u Lurdu, br. 10, 144. ISTI, Vratili smo se iz Gospina grada 4/1932, br. 9, 131–132; Đ. KUNTARIĆ, Živjela naša draga Gospa Lurdska, 7/1934, br. 9, 183; M. ALBANIĆ, Iz mog dnevnika 9/1936, 214–215; Đ. KUNTARIĆ, S petnaestog hodočašća u Lurd 9/1936, br. 10, 262–264; br. 11, 292–294; br. 12, 327–329; P. MATIJEVIĆ, Kroz Italiju do Lurda, 10/1937, br. 12, 344–345; ISTI, Uspomene s lurdskog putovanja 11/1938, br. 1, 6–7; Đ. KUNTARIĆ, Kod vladarice svijeta 11/1938, br. 10, 222–224; ISTI, Kod naše Gospe Lurdske, br. 12, 268–269; ISTI, S puta u Lurd, 12/1939, br. 2, 31–32; M. R., Uspomene i utisci na Lurdskog hodočašća 12/1939, br. 10, 204–205, br. 11, 228–229. U novini Hrv. straža vidi: Ovogodišnje hrvatsko hodočašće u Lurd 1/1929, br. 4, 5, 7, 8; Lurdsko hodočašće 1/1929, br. 15, 18, 7, 8; Đ. KUNTARIĆ, Naši hodočasnici na putu u Lurd 5/1933, br. 161, 19, 7, 4; ISTI, Naši hodočasnici u Lurdu br. 164, 22, 7, 4. Sličnih je članaka bilo i u drugim godištima Hrv. straže, ali i u drugim glasilnicima od kojih spominjem pisanje fra Mate Vodanovića u Gospi Sinjskoj: Lurdski dojmovi 13/1934, br. 11, 261–262; Spomenici na lurdskoj Ekspanadi, br. 12, 284–286; Lurdska kripta 14/1935, br. 2, 32–34; Pred lurdskom špiljom, br. 3, 58–59; Lurdska spilja, br. 5, 105–107; Zanimljivosti lurdске spilje, br. 6, 127–129; Lurdsko nebo, br. 7, 155–157; Lurdsko vrelo, br. 10, 221–222; Narav lurdске vode, br. 11, 245–246; Lurdske piscine, br. 12, 272–273; Lurdski zazivi, 15/1936, br. 2, 43–44; Kršćanska ljubav u Lurdu, br. 3, 70–71; Liječnički ured u Lurdu, br. 5, 124–125; Kad Isus prolazi: Svetootajstvena procesija u Lurdu, br. 7, 164–165; Liječnici prema Lurdu, br. 9, 215–217; Isus prolazi Lurdom, br. 10, 235–236; Lurdska Kalavarija, 16/1937, br. 1, 1–19; Dan lurdске slave, br. 2, 38–39; Lurdski Križni put, br. 3, 73–74; Lurdski Križni put: Prve četiri postaje, br. 4, 92–93; Na lurdskom Križnom putu, br. 5, 140–141, Poziv na hodočašće Rim-Loret: Glasnik sv. Franje 31/1926, br. 5, 118.

45 V. VIOLIĆ, Lurdske vizije: Stella Matutina, Hrv. straža 1/1929, br. 125, 24, 11, 5.

lom. I on, slabašni regrut, penje se na Kalvariju da bi umoran položio vruće čelo na bretonski grb i pročitao geslo pobožne galske provincije: „Potius mori quam foedari” (Prije umrijeti nego se okaljati grijehom). Tek tada, njemu očišćenom, otkriva se Presv. Srce u spomeniku Margarite Marije Alacoque i u kipu bogovidioca Ivana Marije Vianneyja, a kad se posuo turskim pijeskom, ukazala mu se „Vierge couronne” – okrunjena Djevica na kojoj je tisuća „štitova sa hiljadu ime-na kršćanskih naroda, i ti narodi dolaze pred ovaj spomenik. Klanjaju se crnoj pećini i bijeloj Djevici...” Osamljeni lutalac pitao se: „Je li to prisutnost Majke, koja se smiješi sinu kroz slatke titraje jutarnje zvijezde, što još uvijek sja nad čudesnom Esplanadom?!”

Vizija „Stella Matutina” dostojna je Violića pjesnika, svećenika i vjernika.

Među hodočasnica bio je i književnik Mate Ujević. On je svoj dojam o Lurdu sazeo u mirniju, ali ne manje potresniju viziju od Violića, u članku „Credo in unum Deum”.⁴⁶ Dok se u Rimu, piše Ujević, vjernik divi „umjetničkoj snazi katolicizma”, u Lurdu ga obuhvaća vjerski zanos i uranja u božansko djelovanje milosti, osobito u večernjim satima kad uz pjevanje gregorijanskog korala „Creda” prisustvuje prizoru u kojem „svijećnjaci, načičkani, pravilno poredani putuju u tami, miču se, bacaju tu i tamo sjene, a njihovo mirno micanje mjesto orgulja prati božanski pjev pun zahvale za svu sreću, što je Bog dade narodu svome. Po redu putuju svijeće i grla ih čovječja prate kao vjesnici puna srca.” Nad tom velebnom povorkom upaljenih svijeća svatko osjeća „svoju mizeriju, svoju malenkost i veličajnost Onoga koji vlada tolikim srcima, i ponizno sagiblju glave i ispovijedaju Ga”.

Na putovanju kroz Italiju književnik Milan Begović svratio je i u Loreto.⁴⁷ U njemu ga nije zanjela toliko kućica Blažene Djevice, koliko duhovni zanos vjernika. Sve drugo za njega može biti umjetnička kulisa arhitekture i kiparstva, može biti zanos propovjednika pun izvještačenosti i namještenosti, ali ne „ona skrušena tjelesa bačena na zemlju, one klečeće i vapijuće duše, koje stoje oči u oči sa svojim Bogom, koje ne mogu hiniti, jer su prozirne, kao ni za trun nepomućeno staklo, koje ne mogu patvoriti svojih osjećaja, jer su vidljive do najposljednjeg kucanja, koje ne mogu varati, jer dolaze k Istini koja vidi i pozna ono što jest: u njima je živa vjera... Sve je tu izravnano i izjednačeno. Ruka milosti, koja se s visine spušta na one glave, na pazi na te razlike nego jednako dijeli svoju blagodat.”

Upravo blagodat milosti što se spušta na „sveta mjesta” privlačila je i privlačila vjernike k svetištima, osobito k Lurdu...

NOVIJA HODOČAŠĆA

1. Nakon drugoga svjetskog rata, nakon poduzetog razdoblja neodlaženja van iz ekonomskih i političkih razloga, s hodočašćima se počelo u drugoj polovici šestog desetljeća.

46 M. UJEVIĆ, Credo in unum Deum, almanah „Gospa Lurdska” za godinu 1931, 33–36.

47 M. BEGOVIĆ, Put po Italiji, Zagreb, 1942, 27. i sl.

Među pojedincima koji su privatno bili u Lurdu bio je fra Gašpar Bujas (+1962.) i to kao „poklonik” dva puta (1936. i 1957.). Bujas je o tome ostavio knjigu.⁴⁸ Svoj doživljaj Lurda protkao je literaturom o Marijinu gradu, a manje svojim osobnim doživljajima. Pratio je reakcije teških bolesnika nakon procesije s Presvetim u kojoj nije nitko ozdravio, ali je osjetio jedinstvo onih koji trpe i onih koji mole. Za fra Gašpara je to „veće čudo negoli sva čudesa, što vode k njoj” i zaključuje s Georgesom J. Dedebanom: „To nije nebo, ali je više nego zemlja.” Baš zato se i odlazi u Lurd, a Gašpar je na povratku u kupeu potihom pjevao:

Ispod Pireneja nadoh se najednom.
— Majko Božja Lurdska, u mojoj slaboci
Odbila me nisi! I na sebi bijednom
Vidio sam čudo Tvoje svete moći.
Zbogom Majko, dok Ti još ne dodem jednom!

Godine 1964. grupa od 40-ak biskupa, nakon glasanja o sedmom poglavlju sheme o Crkvi, koje govori o Presvetoj Djevici, vođeni lurdskim biskupom Theasom, bila je tri dana u Lurdu. Od naših biskupa bili su Jožef Pogačnik, Frane. Franić, Celestin Bezmalinović, Karmelo Zaninović, Josip Arnerić i Janez Jenko. U toj prigodi vatkanske novine „L'Ossevatore Romano” usporedile su naše biskupe sa starim hrvatskim hodočasnicima, punim vjerskog zanosa, koje je ovjekovječio u *tercinama* Dante (Raj, XXXI).⁴⁹

List „Gore srca” donosio je vijest o lurdskim hodočašćima i ukazanjima i time podržavao želju vjernika za obnovom odlaska u Marijina svetišta.⁵⁰

Hodočašća se mogu pratiti od godine 1968.

U organiziranju hodočašća najviše se istakao fra Roko Tomić. On je u početku (1968–69.) vodio hodočašća iz Splita, a kasnije iz svetišta Gospe Lurdske iz Zagreba. U njegovoj je organizaciji od 1968. do 1983. u Lurd hodočastilo 3.926 vjernika, u Fatimu 1.701, a nešto manje u Rim, Asiz, Padovu i Loreto. U uputama hodočasnicima naglašeno je da je hodočašće „vanjska manifestacija nutarnjeg vjerskog osvjedočenja”. Hodočašća su duhovne vježbe ili misije da bi se vjernici duhovno obnovili i u vjeri ojačali. Stoga se prije odlaska preporučuje ispovijed jer će euharistijska gozba biti središnji događaj svakog dana. Jednako su to naglašavali i ostali vođe. Do smrti fra Zvonimira Lajoša (1972.) franjevci s Kaptola poduzeli su nekoliko uspješnih hodočašća. Posebno su se isticale zagrebačke župe sv. Obitelji, vlč. Marijan Mihelčić, zagrebačkog Remetinca, vlč. Leopold Tepeš, a uz njih sv. Blaža i Savski gaj, ali i drugi. Vlč. Mihelčić počeo je s hodočašćima u Švicarsku i Austriju, što je Tepeš nastavio dajući sve više duhovni pečat hodočašćima. Jednako je hodočašća vodio vlč. Srećko Bezik kao upravitelj svetišta Vepric, te fra Petar Bezina, mostarski biskup Pavao Žanić i drugi.

48 G. BUJAS, *Kod čudotvorne Majke Božje u Lurdu*, Zagreb, 1958.

49 Glas Koncila (unaprije GK) 3/1964, br. 23, 22, 11, 5.

50 U novinama „Gore srca” izašli su članci o Lurdu: Lurdska ukazanja 3/1948, br. 5, 2; Lurdski hodočasnici 3/1948, br. 14, 4; Sv. Bernardica 4/1949, br. 4, 1; Iz Lurda 4/1949, br. 6, 3; Tajno čudo u Lurdu 4/1949, br. 6, 5; Lurdska hodočašća 5/1950, br. 27, 4; Još dva lurdska čuda 5/1950, br. 6, 1; Ukazanje Gospino u Lurdu 5/1950, br. 6, 2.

Suvremena prijevozna sredstva osobito autobusi i avioni, omogućili su povećanje broja hodočašća, a bolje imovinsko stanje vjernika veći broj hodočasnika. Osim toga, mnogi su spajali korisno s ugodnim, vjerski doživljaj s težnjom za upoznavanjem novih krajeva što su, zapravo, hodočašća uvijek pružala „Božjim putnicima”. Za hodočašća su se zainteresirala i prometna poduzeća, osobito turističke agencije kao Generalturist, SAP – Ljubljana, Putnik – Ljubljana, Dalmacijaturist, Zagreb-ekspres, Croatiaturist, Kvarner turist i drugi. Tome je pomogao i tisak, osobito „Glas Koncila” u kojem su se objavljivali pozivi za pojedina hodočašća. Sve je to pomoglo da „sveta putovanja” budu mnogobrojnija i ugodina. Njihov popis donosimo uglavnom prema „Glasu Koncila”:

Hodočašća u Lurd preko sjeverne Italije i južne Francuske proširila su se i na Fatimu.

O fatimskim ukazanjima kod nas se dosta kasno počelo pisati. Tek godine 1938. našli smo vijesti kako je 500.000 Portugalaca, pod vodstvom episkopata, hodočastilo u Fatimu gdje je podijeljeno oko 75.000 sv. pričesti i blagoslovljeno 200 bolesnika.⁵¹ Nešto kasnije u glasniku „Gospa Sinjska” opisano je ukazanje Majke Božje u Fatimi.⁵² Prvi opširniji prikaz fatimskih ukazanja napisao je fra Stanko Petrov jednostavnim i jasnim jezikom. Opisao je narodu gotovo nepoznat Marijin zahvat koji je već tada okupljao milijun vjernika svake godine, a Crkva od toga očekivala preporod mnogih duša.⁵³ Poslije izlaska te knjige pojavile su se i druge, i pobožnost prema Fatimskoj Gospi naglo se širila, osobito nakon posljednjeg rata. Mnogi su se obraćali u samu Fatimu i to biskupu koji je poslao mnogo Gospinih kipova u Hrvatsku. Kad je u prigodi prvoga hrvatskoga narodnog hodočašća 1968. kardinal Franjo Šeper razgovarao s fatimskim biskupom, on mu je pokazao tri pisma u kojima ga moli da im pošalje kipove Fatimske Gospe. Kardinal je upitao biskupa da li mu netko te kipove poklanja. Kad je odgovorio da ih sam kupuje i šalje, Šeper mu je to zabranio osim za neke siromašne redovnice i to manje kipove.⁵⁴ Ipak, slanje i nabavljanje kipova nastavilo se i dalje i to je pomoglo naglom širenju pobožnosti Gospi Fatimskoj.

Prvo hrvatsko narodno hodočašće u daleku Fatimu bilo je godine 1968. Njegov opis napisao je vlč. Antun Bogdan.⁵⁵ Odlazak je bio dobro organiziran pa se skupilo 640 hodočasnika u 14 autobusa iz svih krajeva Hrvatske. Među njima je bilo 87 svećenika i dva biskupa: splitsko-makarski Frane Franić i hvarski Celestin Bezmalinović. Glavni organizator bio je Miroslav Ciko, a pokrovitelj zagrebački nadbiskup i kardinal Franjo Šeper koji je bio već imenovan pročelnikom Kongregacije za nauk vjere te se naknadno pridružio hodočasticima.

51 Gospina kronika 23/1938, br. 8, 245; Gospa Sinjska 7/1938, br. 7, 181.

52 M. RUŽIČIĆ – V, Ukazanje u Fatimi, Gospa Sinjska 19/1940, br. 7, 166–16

53 S. PETROV, Čudo dvadesetog vijeka, Marijina poruka iz Fatime, Zagreb, 1943; 2. povećano izdanje, Zagreb, 1943; J. ŠETKA, Fatimske poruke Majke Božje. U spomen 50-godišnjice Marijinih ukazanja u Fatimi 1917–1967, Split, 1967.

54 V. PAVLINIĆ, Karavana romara preko 5 granica, GK 7/1968, br. 14(133), 10.

55 A. BOGDAN, S Prvim hrvatskim narodnim hodočašćem u Fatimu, Slavonski Brod, 1968.

U zagrebačkoj stolnici hodočasnike je otpratio biskup Franjo Kuharić riječima: „Molite osobito za obraćenje grešnika u našem narodu...”, potakao ih na vršenje pokore „za naše narodne grijehе” – za psovke, nepoštivanje dana Gospodnjega i za obeščašćen život u obiteljima.⁵⁶ Samo je hodočašće opširno opisao spomenuti Bogdan, a u „Glasu Koncila” izašla je dobra reportaža Vladimira Pavlinića.⁵⁷

Hodočasnici su u Fatimi, predvođeni kardinalom, izvršili posvetu Bezgrešnom Srcu Marijinu i time se sjedinili s vjernicima u domovini jer se po svim crkvama vršila ista posveta.

Hodočašće u daleku Fatimu donosilo je novih zanimljivosti, upoznavanje novih krajeva, osobito Španjolske, s prekrasnim crkvama koje se duboko doimlju svakoga. Svaki grad ima svoje čari, Barcelona, Marijino svetište u vrletima Montserrat, Saragoza s velebnom crkvom Gospe od Pila u kojoj se vjernik osjeća sitan pod velebnim svodovima punim slikarija nedostižnog Goye, Madrid s izletima u Valle de los Caidos i u kraljevsku palaču Escorial, crkve Toleda, čarobni Lisabon, Coimbru, a na povratku čudo arhitekture u Bourgosu ili Compostelli, lijepu zemlju Baska i francusku obalu sa Saint Sebastianom...

Na povratku su hodočasnici bili u Lurdu pa u Avignonu, Marseilleu. Preko Azurne obale došli su u Genovu, Milano i Padovu, gdje se kasnije uz velebnu baziliku sv. Ante počelo zalaziti i u skromni kutak Leopolda Mandića – skroman ali za nas značajan jer smo i time pokazali svijetu da je taj suvremeni svetac naše gore list.

Time su hodočašća, iako naporna, bila prepuna raznovrsnih dojmova. Neki su kod odlaska u Lurd kretali drugim putovima, obilazeći francuska Marijina svetišta (Pontmain, Notre Dame de la Salette, Rue du Bac u Parizu i kalvarijsko svetište u Pontchateau) ili po Švicarskoj (Einsiedeln), pa i razgledajući dvorce doline Loire.

Slično je bilo i s Loretom. I ta se hodočašća proširuju na Marijina svetišta kao u Madonna dell'Arco ili u Pompeje, osobito u prigodi svečanih odlazaka u Rim u vrijeme kanonizacije Nikole Tavelića, Leopolda Mandića ili za jubilarne slavlja. Franjevci su vodili vjernike u Asiz gdje se marijanska pobožnost odvijala pod kupolom Porcijunkule.

U isto vrijeme poduzimala su se putovanja i u Poljsku, u Čenstohovu, ali i u bliža svetišta kao Einsiedeln donekle zaslugom hercegovačkih franjevaca koji djeluju u Zürichu, te u Mariazell, Maria Wörth, Maria Trost.

Najvažnije hodočašće u Čenstohovu bilo je godine 1974. Iako je bilo i prije hodočašća u Čenstohovu, ovo se smatra prvim hrvatskim narodnim hodočaš-

56 GK 7/1968, br. 11 (130), 26. 5, 2.

57 V. PAVLINIĆ, n. dj., GK 7/1968, br. 12 (131), 9. 6, 8–9. i 10; br. 13 (132), 23. 6, 9–10; br. 14 (133), 7. 7, 9–10; br. 15 (134), 21. 7, 9–12. Opis hodočašća g. 1969. u Fatimu i Lurd vidi: GRETA, Hodočašće u Fatimu i Lurd, Marija 7/1969, br. 8, 370–371; br. 9, 420–421; br. 10, 454–455.

ćem.⁵⁸ U njemu je sudjelovalo 200 vjernika s 13 svećenika, a krenulo je iz Bistrice. Duhovno vodstvo imao je kanonik dekan Prvostolnog kaptola zagrebačkog Josip Mokrović i pavlin Julije Kludziak iz tek obnovljene opatije u Kamenskom. Hodočasnike je primio poljski kardinal Wycinski. On je u pozdravu naglasio kako su poljski bogoslovci, koji su prisustvovali u Zagrebu Mariološkom kongresu (1971.) vidjeli natpis „Marija izvor boljeg svijeta” i da ih je to potaklo da još više usmjere svoj život i rad prema tom izvoru kršćanskog života.

Godine 1969. poduzeto je prvo bolesničko hodočašće u Lurd.⁵⁹ Takvih hodočašća, za koje se specijalizirao Croatiaturist, održano je više od deset. Glavni organizator bio je M. Ciko, a nakon njegove smrti (1972.) vlč. Edomir Ciko i drugi. Za ta hodočašća ljubavi skupljali su se dobrovoljni prilozi preko „Glasa Koncila”.⁶⁰ Jednako je „Karitas” u Zagrebu organizirao i omogućio slična hodočašća u Mariazell, kao slijepih (1974. i 1978.), invalida (1976.) i uopće bolesnih (1975.).⁶¹ Župa Rešetinec je godine 1981. vodila invalide u Lurd gdje su prisustvovali međunarodnoj sv. misi za bolesnike u podzemnoj bazilici sv. Pija X. Sv. krunicu je pred spiljom predmolio slijepi dječak, a Tomislav Brajša zabavljao je bolesne svirajući harmoniku.⁶²

Hodočašća su kretala i prema mariološko-marijanskim kongresima i to godine 1979. u Zaragozu kad se oko 600 Hrvata skupilo u tom prekrasnom Marijinom svetištu na veliko iznenađenje i priznanje španjolske javnosti.⁶³ Nešto manje je, zbog udaljenosti, hodočasnika bilo godine 1983. na Malti, oko 167, pod vodstvom vlč. Lovre Cindorija, a u organizaciji je bio i Hrvatski mariološki institut.⁶⁴

2. I ovim kratkim prikazom, osobito u priloženoj tablici, može se vidjeti kako su se hodočašća svjetskim Marijinim svetištima uključivala u vanjske izraze vjerskoga života našeg naroda u suvremenoj stvarnosti u kojoj naša Crkva djeluje. Ona su, zapravo, utkana u nakane papa kao i naše crkvene hijerarhije koja ih je ne samo podržavala nego i pokretala.

58 S. J. Hodočašće u Čenstohovu. Dva katolička naroda i dvije crne Gospe, GK 13/1974, br. 11 (280) 26. 5, 10. U Čenstohovu su 1973. godine bili vjernici iz Metkovića: Marija 11/1973, br. 8, 361–362; M. JURIŠIĆ, Hodočašće u Czestochowu, Metković, 1973. (o istom vidi u župnom listu Iskra 5/1973, br. 3, 34–39).

59 Ž. KUSTIĆ, S našim bolesnicima u Lurd, GK 8/1969, br. 14 (159), 13. 7, 12–13; br. 15 (160), 27. 7, 8. i 10; br. 16 (161), 10. 8, 8–9; Drugo bolesničko hodočašće u Lurd, Gk 9/1970, br. 20 (190), 11. 8, 8; J. Antunović, Lurd, IV. hrvatsko bolesničko hodočašće u Lurdu (14. VI–23. VI. 1972.), Marija 10/1972, br. 8, 367–369.

60 Odbor se obratio za pomoć za siromašne bolesnike: GK 13/1974, br. 8 (278) Uskrs, 18.

61 GK 13/1974, br. 17 (287), 25. 8, 15 piše da je u Mariazell bilo pozvano 75 slijepaca, a odazvalo ih se 33.

62 GK 20/1981, br. 12 (457), 12. 6, 7.

63 Hrvatsko hodočašće prigodom Mariološko-marijanskog kongresa u Zaragozi, 10–12. listopada 1979, Gk 18/1979, br. 1 (396), 7. 1, 9; M. GABRIĆ, Gospa od 300.000 imena. Najveći prihod hrv. hodočasnika u Lurd i Saragozu u povodu XV. marijanskog kongresa, GK 18/1979, br. 22 (417), 4. 11, 8–9.

64 Lj. MARAČIĆ, Na dan pobjede slavi se Marija, GK 22/1983, br. 20 (516), 9. 10,

Hodočašća su prvenstveno bila vjerski doživljaj onih koji su napuštali svoj dom da se na putovanju preko molitve i pokore otkriju djelovanju milosti jer „hod prema svetom mjestu probuđuje eshatološki smisao i nadu, a to je za duh molitve bitno...”⁶⁵ Pučka pobožnost, osobito moljenje krunice i pučke crkvene pjesme usko povezane uz liturgijska slavlja, svečanije obavljena i uz pristupanje sv. pričesti, djelovala je na vjerničke hodočasnike da se duhovno bogatiji vrate svojim domovima, ali i na one koji su iz znatiželje dolazili da s više poštovanja gledaju na Crkvu i njezinu duhovnu snagu. Svećenicima su hodočašća pokazivala potrebu bolje organiziranosti u radu i posebno u domaćim našim svetištima.

Osim toga, odlasci van, javni nastupi pod bilo kakvom nacionalnom ili vjerskom zastavom, primjeri grupa drugih naroda oslobađali su mnoge vjernike od bojazni i ljudskog obzira. Hodočašća vani djelomice su djelovala na vjernike u domovini da slobodnije ispovijedaju vjeru. Sigurno su od toga imala koristi i naša velebna vjerska slavlja u Bistrici, Sinju, Solinu, Biskupiji i Ninu. Mase su se pokrenule, a to je barem djelomice odraz onih masa što su ih vjernici vidjeli i osjetili u Lurdu, Fatimi ili Čenstohovi.

Udobna putovanja i razgledanja prvorazrednih umjetnina u svetištima i galerijama obogatila su znanje o kulturnoj djelatnosti Crkve u Evropi, ali i izazvala po koju želju da se slično pokuša ostvariti i u našoj sredini. Uređenje naših svetišta, osobito u Bistrici, sigurno bi bilo siromašnije bez poticaja izvana – i to bi trebalo još više iskoristiti. Hodočašća su afirmacija našeg naroda vani o kojem se i preko njih čuje, kojem se poneko i divi, ali koji se u kršćanskom svijetu mora priznati, tim više što su naši ljudi, od fra Karla Balića a nakon njegove smrti njegovih nasljednika, glavni animatori svjetskog kretanja katolika prema Mariji koja im je „znak pouzdane nade i utjehe”.

65 R. Laurentin prema J. ANTOLOVIĆU, Hodočasništvo – pučka pobožnost, u Bogorodica u hrvatskom narodu, Teološki radovi 10–11, Zagreb, 1978, 261.